

Bladet

NATURSKOLEFÖRENINGEN • NR 3/08 • ÅRGÅNG 22

NATURSKOLOR

SOM BUSSAR

NATURSKOLEFÖRENINGEN

är en intresseförening för människor som arbetar med utomhuspedagogik.

Vi arbetar för en idé; att lära in ute. Positiva upplevelser i naturen är grunden för att förklara ekologiska samband och för att förstå miljöfrågorna. Kunskapen om naturen börjar i naturen!

MEDLEMSKAP

Enskilda personer och organisationer är välkomna som medlemmar. Enskild medlem får ett ex. av Bladet, och utkommer med fyra nummer per år. Institutioner får 3 ex. per nummer.

ÅRSAVGIFT

- enskilda medlemmar 200 kr
 - organisationer/institutioner 400 kr
- Anmäl dig på föreningens postgiro 493 33 84 - 2. Uppge namn, adress och telefon.

ADRESS

Naturskoleföreningen
c/o Kristina Jarnedal
Tenorgatan 14
421 38 Västra Frölunda

BLADET

Naturskoleföreningens medlemstidskrift. Utkommer med fyra nummer per år.

ANSVARIG UTGIVARE

Stina Lindblad

REDAKTÖR

Robert Lättman

ADRESS

Bladet
c/o Robert Lättman
Strandvägen 2
148 30 Ösmo
Tel. 08-520 73708, 520 27437(hem)
robert.lattman@naturskolan.pp.se

HEMSIDA

www.naturskola.se

TRYCK

Affärs- & Tidskriftstryck, Vallentuna

UPPLAGA

1200 ex.

PAPPER

Multi Art Silk
Miljömärkt "Bra miljöval"

ANNONSER

Helsida 600 kr
Halvsida 300 kr
Kvartssida 200 kr

MANUSSTOPP

Nr 4/08 | november

FRAMSIDA

Foto: Torbjörn Wrangle

STYRELSEN

kan Du vända Dig till om Du vill veta mer om föreningen eller har någon idé som Du vill framföra.

ORDFÖRANDE

Stina Lindblad
Hyttö Naturskola
Älvkarleby kommun
Box 4
814 21 Skutskär
070-645 11 92
stina.lindblad@fcedu.alvkarleby.se

KASSÖR

Kristina Jarnedal
Tenorgatan 14
421 38 Västra Frölunda
070 767 51 59
kristina.jarnedal@utb.harryda.se

LEDAMÖTER

Agneta Fries
Skogsbrynet 2
903 43 Umeå
090-13 87 83, 070-22 06 358
agneta.fries@umea.se

Gun Jacobsson
Anders Billes väg 2
240 10 Dalby
046-209486, 0706-545057
s-e.gun.jacobsson@telia.com

Kalle Lindeborg
Lidberga 3
186 91 Vallentuna
08-51025325, 070-720 44 86
kalle.lindeborg@sollentuna.se

Anna Aldén
Byle Halmbyboda
755 94 Uppsala
018-317498, 018-7278054,
0708-563802
anna.alden@uppsala.se

Daniel Åberg
Länsstyrelsen i Skåne Län
Förvaltning Kullaberg
Blåkullavägen 6
260 42 Mölle
042-347201, 0702-086363
daniel.berg@m.lst.se

Matts Aronsson
Natur- och Kulturskolan på Rås
Hubbarpskolan
573 82 Tranås
0140-68429, 070-3676187
matts.aronsson@os.tranas.se

Christer Svensk
Västerås stad
proAros Lärande utb. Skolgem. stöd
Naturskolan Askövik
721 87 Västerås
021-394159, 070-4658310
christer.svensk@vasteras.se

REDAKTÖR FÖR BLADET

Robert Lättman 08-520 73708 (arb)

WEB-ANSVARIG

Sam Peterson 044-13 63 61
naturskolan@utb.kristianstad.se

UTSTÄLLNING

Du som vill köpa naturskoleaffischen eller ha informationsmaterial om naturskolor, kontakta Michael Roos på tel 035-13 82 07

TILL ALLA SKRIBENTER

Vi i redaktionen är tacksamma om Du hjälper oss med några enkla saker när Du skriver i Bladet:

- Dela upp texten i mellanrubriker.
- Bifoga gärna illustrationer (teckningar, foton).
- Glöm inte att sända med din adress om Du vill ha materialet tillbaka.
- Viktigt om filer via CD eller mail: Skicka en fil med din egen layout där det framgår var bilder passar. Skicka också en ren fil där Du sparat texten i Word i typsnitt Times utan inslag av layout, tabeller eller andra finesser som finns i textprogrammet.
- Det går bra att skicka material som e-post:
robert.lattman@naturskolan.pp.se

Bladet 3/08

Förenings sida.....	2
Ledare.....	3
Fältbussen i Botkyrka.....	4
Luleå miljöskola.....	7
Naturbussen i Malmö-Lund.....	9
Karlstads naturskola.....	10
Nästa generations förskola.....	11
Falkenbergs rullande Naturskola.....	14
Ekobussen.....	16
Naturrutan.....	19

Ansvar för innehåll i detta nummer:

Botkyrka fältbuss

Bussen som hjälpmedel i utomhuspedagogiken

”-Du kan inte köra bussen. Du är för liten och dessutom måste man vara minst 45 år”, sa en 6-åring till mig en av de första gångerna jag skulle köra naturskolans buss.-” Han ska köra”, sa samma 6-åring om min kollega Andreas som inte var 45 år men åtminstone 30 cm längre än jag och man!

Min naturskola liksom många andras ligger en bit utanför det samhället där kommunens elever bor och går i skolan. Transporterna dit har alltid varit ett bekymmer eftersom det inte finns någon kommunal kommunikation mellan Hyttön och omvärlden. Närmaste busshållplats ligger 7 km bort och det är kanske en lite väl häftig morgonpromenad, trots hälsoperspektivet. Mitt allra första möte med kommunens rektorer ägde rum vid badplatsen på Hyttön. Det var sent i augusti 2004, varmt i luften och vattnet, näckrosorna blommade. Vi hade fått pengar för att starta naturskola. Barn och utbildningschefen hade just tagit sig ett dopp i fjärden och var på strålände humör, våra elever och pedagoger måste få uppleva denna plats, det var vi överens om! Stämningen var verkligen på topp men det fanns ett bekymmer, hur gör vi med transporterna till och från den nya naturskolan? Jag ska köra! sa jag utan att tänka efter före, men det har visat sig vara en mycket effektiv lösning.

Chaufför hade vi alltså fixat men vi hade ingen buss. Att hyra buss av ett bussbolag var väldigt dyrt insåg vi, dessutom vill bolagen oftast inte hyra ut sina bussar utan chaufför heller. Vi har istället lyckats få till ett samarbete med det lokala samsällskapet. De har en buss som de kör sina ungdomar till träning och tävling med på kvällar och helger. Naturskolan använder nu bussen dagtid till och från naturskolan. Bussen ger oss också friheten att samlas på andra platser än just Hyttön. Vi kan enkelt åka till något naturreservat eller till kanotleden. Utan bussen hade

vi absolut kunnat bedriva naturskola men inte på ett så varierat sätt som vi har möjlighet till nu. Kommunens elever får möjlighet att se våra olika naturtyper och delar av kommunen som många av dem inte skulle ha tagit sig till annars.

Vi försöker alltid fylla bussen till sista plats och bokar därför in två grupper de dagar vi använder den. Den ena gruppen lånar saker från naturskolan och klarar sig antingen själva eller träffar min kollega. Den andra gruppen tar jag hand om. Vi har också möjlighet att ta med oss föräldrar till eleverna, studenter på studiebesök eller den hjälpsamma pensionärsföreningens medlemmar.

Att köra en buss full av människor kan tyckas ansvarsfullt, men det är också väldigt roligt att vara på väg tillsammans mot dagens ännu okända äventyr, att sjunga allsång med forskolegrupper och att kanske bli sedd med lite mer positiva ögon av de tonårsskollar som gillar motorer. Bussresan är inte helt sällan dagens höjdpunkt vid utvärderingen!

Transportfrågan var den enda jag hade i huvudet när vi ordnade busslösningen men det visade sig att fördelarna var många. Bussresan skapar social samvaro, dialog om miljö och ekonomi, om isbjörnar och om könsroller. Detta nummer av Bladet är helt ägnat åt våra naturskolebussar. De ser olika ut och används på varierande sätt men målet är alltid att: *köra ut för att lära in!*

STINA LINDBLAD

FÄLTBUSSEN - BOTKYRKA KOMMUNS RULLANDE NATURSKOLA

En dag med Fältbussen

Det är en grådisig oktobermorgon. Dagen börjar ute på kommunens transportcentral där den gröna bussen står parkerad över natten. Bussen görs i ordning för dagen och kl 9.00 står vi utanför Björkhaga skola i Tumba. Det är klass 5 d som står och väntar på oss. Vi presenterar oss, går igenom dagsprogrammet och bussreglerna. Efter ca 10 minuter rullar vi iväg.

Förberedda

Läraren som följer med har gått på en förberedelsedag med oss där vi redovisat dagsprogrammet, gått igenom buss säkerhet och provat på ett par övningar. Allt material inför exkursionen och tips på förberedelser

kan läraren hämta på kommunens intranät och en del finns även ute på kommunens hemsida på internet.

På väg

Dimman ligger tjock idag. Vi åker söderut genom Grödinges vackra kulturlandskap. Vi tar av från den asfalterade vägen och åker upp mot Bondberga, ett område rikt på fornminnen. Vi börjar med dagens frågestund då eleverna får fråga om allt som har med natur och miljö att göra. Ett bra sätt att avläsa kunskapsnivån inför resten av dagen. Vi svarar på allt mellan himmel och jord som hur många taggar en igelkott har, vad insekter gör på vintern och hur många djur det finns i Sverige. Den stora utmaningen för vår del är

att förklara komplexa frågor på ett förenklat sätt, vilket inte är så lätt alla gånger.

Gravar

Sedan är det dags för en promenad. Vi vandrar längs en gammal hålväg från järnåldern och stannar vid en stor järnåldersgrav. Anders berättar om olika gravtyper och vilka som kan tänkas ha blivit begravda här. Det är mycket sällsynt att man hittar fynd i sådana här gravar och de flesta är inte utgrävda. Vi traskar vidare längs stigen som kantas av daggstänkta spindelnät. Efter en stund kommer vi till en av Botkyrkas mäktigaste stenrosen; en kunga/drottninggrav från bronsåldern som ligger på toppen av berget. Här finns också en

gammal martall som är perfekt som klätterträd och som rymmer en hel skolklass. Vandringen går vidare förbi en kallkälla som springer fram ur berget. Medan barnen dricker av det friska vattnet berättar vi om källornas helande krafter som man trodde på i gamla tider.

Havet

Vi åker vidare ner mot havet. Dimman ligger fortfarande tjock när vi äter vår matsäck på stranden. Klassen får grilla korv på vår portabla grill som vi tillverkat av ett oljefat. Medan klassen äter plockar vi fram allt material de behöver för att kunna undersöka Östersjön.

Efter lunch får barnen i uppgift att hitta så många djur som möjligt i Östersjön och sedan undersöka vad de hittat i bussen. De arbetar i fem grupper och varje grupp får en korg med material som innehåller: akvarium, bricka, pincetter och burkar. De får också två långa håvar och ett par vadarstövlar per grupp. Bussen står parkerad precis bredvid stranden, så det är lätt att gå mellan lupporna och havet.

Arbetet börjar med stor entusiasm. Vi befinner oss i ett sund som ligger nära mälaren och salthalten i vattnet är därför låg. De får kämpa för att hitta några av Östersjöns 50 arter av djur och växter, men de sorter vi hittar finner vi ofta desto fler av. I dag ser vi tångräkor, pungräkor, märlor

och några musslor.

Undersökningar i bussen

Inne i bussen har vi nu tagit fram stereoluppar och böcker om djur och växter i Östersjön. Några elever åt gången får gå in och undersöka dem i bussen där de får hjälp av Anders eller Annika. Varje grupp har tillgång till en egen stereolupp så det gäller att turas om. Rätt som det är trillar en flicka i vattnet och blir blöt från topp till tå. Tur att hon har extrakläder med sig!

Genomgång

Klockan har passerat 13 och det är dags att plocka ihop alla saker igen. Burkar tvättas ur, borttappade pincetter återfinns, blöta vadarbyxor hängs på tork och allt packas in i bussen igen. Vi går igenom dagens fynd på en nedfällbar whiteboardtavla i bussen och barnen får repetera namnen på dem. Vi har idag hittat sju olika arter, vilket är helt normalt för denna lokal.

Hemväg

På vägen hem svänger vi in vid Himmerfjärdsverket, södra Stockholms stora avloppsreningsverk. Vi parkerar bussen framför reningsbassängerna och berättar om vattnets väg från kranen till Östersjön och diskuterar med barnen om hur viktigt det är att inte spola ner fel ämnen i toalett och vask.

Vi kommer tillbaka till skolan kl 14.30 och barnen vinkar hej då. Vi avslutar dagen med att städa bussen, skriva dagens utvärdering samt förbereda nästa dags exkursion.

TEXT: ANDERS BENGTSSON
FOTO: ANNIKA NORIN
BOTKYRKA FÄLTBUSS

Botkyrka Fältbuss

Startade: 1988

Ägare: Botkyrka kommun

Förvaltning: Samhällsbyggnadsförvaltningen, Miljöenheten

Anställda: Anders Bengtsson och Annika Norin.

Utbildning: Biologi, biogeovetenskap, busskörkort

Målgrupp: alla årskurs 5:or i kommunen, övriga i mån av tid.

Krav: läraren har gått på en förberedelsekurs.

Vuxna på bussen: En ekolog/bussförare och en klasslärare.

Fordon: Volvo B10 från 1991, 29 sittplatser

Arkeologi med Fältbussen

Samling vid sållet.

Krukskårvor

Luleå miljöskola Miljöbussen

Naturbussen i Malmö-Lund regionen -en idé som blev verklighet

En dag fick jag idén till Naturbussen. Jag skrev ner de viktigaste punkterna och presenterade dem för den dåvarande kommunekologen i Lund, Paul-Erik Jönsson. Han i sin tur gjorde en ansökan av den, en s.k. Lip-ansökan (Lokala investeringsstödspengar) där kommun och stat delade på kostnaderna. Till vår glädje gav ansökan 1,8 miljoner som blev pengar till en treårig försöksverksamhet. Sedan förankrades verksamheten i Lunds kommun, Skånetrafiken och Region Skåne. Sedan två år tillbaka ingår nu också Malmö, Lomma och Staffanstorps kommuner.

Vilka kan åka med naturbussen?

Bussen är i verksamhet på vardagar, då den servar skolor, förskolor, vårdinrättningar och föreningar. På helgerna går den efter en särskild rutt mellan de finaste naturområdena i kommunerna. Då är den öppen för allmänheten och en gång per helgdag finns det en guidad vandring som man kan följa med på utan kostnad.

Hur bokar man?

Vardagstrafiken har en särskild hemsida där man kan boka en körning för t.ex. en skolklass. Det finns också ett telefonnummer till en person på Tekniska förvaltningen i Lund som kan svara på ytterligare frågor.

Helgtrafiken behöver man inte boka utan man tar sig bara till en hållplats och löser en biljett, direkt av busschauffören. En heldagsbiljett för en vuxen kostar 30 kronor och en barnbiljett 15 kronor.

Lundaturen är ca 10 mil lång och man kommer då till ett 20-tal olika naturområden. Det finns flera områden som är sammanbundna med vandringsleder, så att man kan stiga av bussen på ett ställe och gå på en senare buss en halvmil därifrån.

Guidningar

Programmet för de guidade turerna har utvecklats mycket sedan starten. I det senaste Naturbussprogrammet för hösten 2007 fanns det över 110 olika guidade evenemang

att välja mellan. Vad sägs om: "Lär dig garva fiskskinn", "Följ med till den Ekologiska gården Grönland" eller "Svampar och fåglar i Vombs fure"?

Som guide på bussen vet man också att det ofta blir en härlig sammansättning av deltagarna under en sådan naturvandring. Under en av mina vandringar under hösten var vi av fem olika nationaliteter, den yngste deltagaren var tre år och den äldste 85.

Det finns också en del äldre som betalar bussavgiften för att få åka den tio mil långa turen, utan att gå av. Man kan då sitta med en jämgammal kompis och minnas alla vackra ställen som glider förbi bussrutorna...

Framtiden

Som det är nu, är vårsäsongen från mitten av april till mitten av juni och höstsäsongen från slutet av augusti till slutet av oktober. Givetvis hade det varit bra om bussen kunde köra under sommaren också och det hoppas vi skall komma. Det verkar också lite hoppfullt nu med att fler skånska kommuner är intresserade av att ha en Naturbuss.

Ni som läser detta och är bosatta i någon kommun i Sverige norr om Lund, tveka inte att komma på studiebesök och ta gärna med era lokala politiker. Det finns också mer nyttig information på www.naturbussen.se eller på mail till Anders Åsberg i Lund som är projektledare för naturbussprojektet:

anders.asberg@lund.se

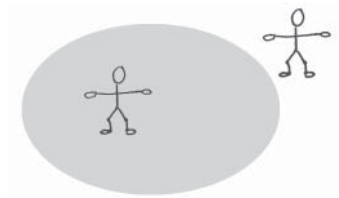
TEXT: BIRGER EMANUELSSON
MALMÖ NATURSKOLA
FOTO: ANDERS ÅSBERG

*"Tron på det omöjliga öppnar
porten till det möjliga."*

Ragna Helena

Karlstads naturskola - Solbussen

Nästa generations förskola

- NATURBUSSEN - WILMAS KLASS ÅKER TILL SKOGS!

FALKENBERGS RULLANDE NATURSKOLA

Ekobussen – Jönköpings kommuns naturskola

9:e klassen från Ljungarumsskolan på väg att sättas ut i Bottnaryds urskog. Att sitta ensam i skogen och bara finnas till är en stor upplevelse för elever i alla åldrar.

Mossrace är en lyckad avslutning på en vattenexkursionsdag. Känslan av att springa på en mosse sitter kvar länge. Att se filmen i bussen på hemvägen brukar vara en höjdare.

INBJUDAN TILL TRÄFF FÖR NATURSKOLOR INOM REGION SYD

VÄLKOMMEN TILL KULLABERGS NATURRESERVAT
NATURUM KULLABERGS EKOSKOLA

TORSDAGEN DEN 13 NOVEMBER KL. 9.00 – 15.00

PROGRAM

09.00 VÄLKOMSTKAFFE/TE OCH DELTAGARPRESANTATION I NATURUM KULLABERG
10.00 GROTTVANDRING TILL LAHIBIA- OCH SILVERGROTTAN
12.00 LUNCH
13.00 DISKUSSIONER OM NATURSKOLSKOLORNAS VERKSAMHET ETC.
14.30 AVSLUTNINGSKAFFE/TE
15.00 HEMFÄRD

BEKRÄFTA GÄRNA SÅ FORT SOM MÖJLIGT.
SISTA ANMÄLNINGSDATUM ÄR DEN 3 NOVEMBER TILL

HELEN THORN JONSSON NATURGUIDE
LÄNSSTYRELSEN I SKÅNE LÄN
KULLABERGS NATURRESERVAT / NATURUM KULLABERG
TEL: +46 42 347310, NATURUM+46 42 347056
MOBIL:+46 768401505
E-MAIL: HELEN.THORN.JONSSON@M.LST.SE
HEMSIDA: WWW.KULLABERGSNATUR.SE

Naturskolemateriel

Att lära in matematik ute, bok av Uppsala, Falu och Nynäshamns naturskolor, 125kr. Beställ på www.teknikverkstan.com

Att lära in engelska ute, bok av Lotta Carlegård. Beställs på www.teknikverkstan.com

Leka och lära matematik ute. Förskolan. Bok av Molander, Strandberg, Lättman-Masch, Wejdmark, Bucht, Kjellander.

Beställs på www.teknikverkstan.com

Att lära in ute året runt, bok av Nynäshamns Naturskola, 265 kr. Beställs på www.teknikverkstan.com

Naturpedagogik, bok av Germund Sellgren, 397 kr, Gleerups utbildning AB, Box 367, 201 23 Malmö, 040 - 20 98 00, www.gleerups.se

Smådjur i Kristianstads vattenrike, häfte 30 kr, 044-13 63 61, naturskolan@utb.kristianstad.se

Vattenrikesnurrar, 300 kr för 15 st, 044-13 63 61, naturskolan@utb.kristianstad.se

Vattenexperiment, häfte 40 kr, 044-13 63 61, naturskolan@utb.kristianstad.se

Energikompendium, 40 kr, 044-13 63 61, naturskolan@utb.kristianstad.se

Musik-CD, välkommen-in-i-naturen-visor, inklusive not- och texthäfte, 60 kr, Gerd Strandberg tel 018-25 14 74

Sinnenas skog, miljöpedagogik på Pereyra, 60 kr, 08-16 70 30

Smådjur på land, häfte 30 kr, 023-83101, Falu Naturskola

Upplev naturen med alla sinnen, både på svenska och engelska, häfte för er som arbetar med funktionshindrade, 125 kr + porto, Vuxenhabiliteringen 018-611 6774

Handledningar: 1) Att göra eget papper 2) Att odla och använda potatis 3) Att odla och använda pumpa och potatis, 30 kr/st, 08-756 88 48

Vattenkort med vattendjur, 20 kr + moms, 021- 530 60, christer.svensk@edu.vasteras.se

CD-skiva med vattendjur, bilder att fritt användas, 150 kr + moms, 021-530 6, christer.svensk@edu.vasteras.se